

ABSTRAKT:

DE RØDES KAMP MOT FASCISMEN I NORGE I 1930-ÅRENE

Knut Dørum

Denne artikkelen søker å gi en samlet oversikt over den sosialistiske antifascismen i Norge i 1930-åren, med året 1933 som et omdreiningspunkt. Analysen som følger, har utnyttet ulike typer forskningsbidrag, men like mye forfatterens egne kildefunn. Mens norske historikere har skrevet mye om fascismen, har antifascismen i mellomkrigstiden fått liten oppmerksomhet. Et unntak er Jorunn Bjørgums arbeider som viser at de norske sosialdemokratene myntet sin krisepolitikk i 1933 på å demme opp for fascismen.¹

De rødes kamp mot fascismen i 1930-åren ble aldri dramatisk. Det norske Arbeiderparti (DNA) eller sosialdemokratene oppfordret aldri til vold eller ulovlige aksjoner mot fascistiske partier og organisasjoner. Heller ikke Norges kommunistiske parti (NKP) kom offisielt til å støtte en voldslinje. Men demonstrasjoner og motdemonstrasjoner ble en viktig del av aksjonslinjen, og særlig hos kommunistene. Selv om det kunne komme til flere voldelige sammenstøt, ble kampen i stor utstrekning ført med ord og gjennom agitasjon. Likevel kom året 1933 til å skape radikaliserings og mobilisering i arbeiderbevegelsen som er blitt underkommunisert i norsk forskning. En norsk arbeiderforening uttalte i april 1933: «Nu står det mere end før om en kamp mellom et borgerlig-kapitalistisk samfunn og et kommende sosialistisk samfunn. Vi må mobilisere oss mot fascismen og dens medløpere».² Man kommenterte de dramatiske hendelsene som utspant seg i Hitler-Tyskland med blikk på Norge.

¹ Jorunn Bjørgum, Christer Bogefeldt og Jorma Kalela, 'Krisen og arbeidsledigheten', i *Kriser och krispolitik i Norden under mellankrigstiden* (Uppsala 1974); Jorunn Bjørgum, 'Krisen, fascismen og Det norske Arbeiderparti på 1930-tallet', i Pauli Kettunen; Auli Kultanen; Timo Soikkanen (red.), *Jäljillä. Kirjoituksia historian ongelmista* (Kirja-Aurora 2000).

² Ås kommune, arkiv, Ås arbeiderforening, korrespondanse. Uttalelse fra Ås arbeiderforening, 12. april 1933.